

Inhoud

Inleiding	3
Een positieve (her)definiëring van de sociale economie	4
1. Economische en ondernemerschapdimensie:	
2. Sociale dimensie:	
3. Governancedimensie:	
5 bepalingen	6
1. Verhoging van de steun aan ondernemingen	
2. Versoepeling van de erkenningsprocedure	
3. Steun voor tewerkstelling (met het oog op doorstroming en inschakeling)	
4. Stabilisering in de tijd van de financiering van de inschakelingsprogramma's	
5. Terbeschikkingstelling van structuren voor steun aan de governance	
Conclusie	7
3 voorbeelden van sociale ondernemingen	8

Inleiding

Brussel ligt voortaan op kop in het peloton van Europese regio's die de circulaire economie steunen. Nu is de Brusselse Regering **dezelfde weg ingeslagen voor het sociale ondernemerschap**. Het nieuwe kader waarvan de Regering de grondslagen heeft gelegd, beoogt nieuwe perspectieven te creëren voor ondernemers die kiezen voor dit veelbelovende economische model, via een reeks economische hefboomen, en daarbij de specifieke en historische opdracht van socioprofessionele inschakeling van de sociale economie te behouden. Doelstelling: het glazen plafond, dat die laatste beperkt tot een te klein geworden niche, te doorbreken.

Tot op heden vormde de sociale inschakeling echter de sterkte van de Brusselse sociale economie. In het licht van de zware werkloosheids crisis in de jaren 1980 ontstonden via het Gewest socioprofessionele inschakelingsinitiatieven, ondersteund door de lokale overheden en vervolgens dankzij structurele subsidies¹. **Deze sterkte werd met de jaren een glazen plafond**. Het oogmerk van sociale inschakeling van kansarmen heeft het model van de sociale economie onaantrekkelijk gemaakt voor de grote meerderheid van de Brusselse ondernemers, waardoor de sociale economie de facto tot een "niche" en tot enkele activiteitensectoren wordt beperkt.

De sociale economiesector is echter **in volle groei en werpt zich op als reëel alternatief voor de "klassieke" economie**. Het Brussels Gewest vormt in dit opzicht geen uitzondering. Met een toename van 6% tussen 2008 en 2014 kent het de grootste toename van het aantal sociale ondernemingen in België^[1]. In 2015 telde het Brussels Gewest immers 785 sociale economiebedrijven met hun hoofdzetel in het Brussels Gewest. De sociale ondernemingen vormen ook een belangrijke bron van tewerkstelling: +25% arbeidsplaatsen in de sector op zes jaar (18.400 jobs in 2015).

Didier Gosuin, Brussels minister van Economie en Tewerkstelling, heeft de Regering voorgesteld **twee vliegen in één klap te slaan**. Enerzijds heeft de zesde staatshervorming ervoor gezorgd dat bepaalde bevoegdheden inzake sociale economie werden overgeheveld naar de gewesten, wat een aanpassing van het Brusselse normatieve kader vereiste. Anderzijds deed zich de opportuniteit voor om verder te gaan: de overheden konden immers een hernieuwde algemene belangstelling voor het sociaal ondernemerschap en sociale ondernemingen vaststellen doorheen Europa en deze beweging begeleiden via economische beleidselementen. Bij dat alles overschrijdt men een politieke visie die de sociale economie beperkt tot louter een instrument voor socioprofessionele inschakeling en erkent men de verscheidenheid van soorten sociale ondernemingen en de rode draad die hen verbindt.

---

¹ wat de ondersteuning van de sociale economie betreft, verricht het Brussels Gewest werk in het kader van de ordonnantie betreffende de erkenning en de financiering van de "plaatselijke initiatieven voor de ontwikkeling van de werkgelegenheid" (PIOW's) en de "inschakelingsondernemingen" (IO's).

^[1] (tegenover 4,2% in Wallonië). Bron: [ConcertES](#), overlegplatform van de representatieve organisaties van de sociale economie

De visie van de minister van Economie bestond erin om **het beste van wat al bestond (de sociale inschakeling) te behouden en het glazen plafond aan te pakken**. Om weer te **vertrekken van de driedelige rode draad** die de sociale ondernemingen verbindt:

1. entiteiten zijn die een reëel economisch project uitvoeren;
2. organisaties die zichzelf omschrijven aan de hand van een sociaal oogmerk;
3. en ondernemingen zichzelf democratische governanceregels opleggen.

Om het potentieel van de sociale economie te ontketenen en de [ondernemers](#) die voor een dergelijk project kiezen te ondersteunen, gebruikt Didier Gosuin zijn **dubbele bevoegdheid Tewerkstelling en Economie**, steunend op de richtsnoeren vastgelegd in de [Small Business Act, het Brussels kmo-plan](#) goedgekeurd in 2016.

Wat zijn de richtsnoeren die de Regering aannam? Een herdefiniëring van de perimeter van het sociaal ondernemerschap en **5 concrete maatregelen** zullen sociale ondernemingen binnenkort toelaten meer ondersteund en beter begeleid te worden in hun economische, sociale en governancedoelstellingen.

1/ Een positieve (her)definiëring van de sociale economie

Het Brussels Gewest koos voor een positieve definitie, die de sociale economie bevordert als **veelbelovend economisch model**. De Regering koos ervoor te opteren voor de "kaderdefinitie" van het EMES²-netwerk, dat refereert aan het Europees niveau dankzij zijn veldwerk in meer dan tien landen. Het EMES-netwerk identificeert zowel de *werking* als de *beheerswijze* van de sociale economiebedrijven.

Worden gedefinieerd als sociale ondernemingen, de ondernemingen die voldoen aan **drie dimensies, die op hun beurt zijn samengesteld uit verschillende kenmerken**.

1. Economische en ondernemerschapdimensie;

De sociale onderneming verricht een voortgezette activiteit van productie van goederen en/of diensten. Het economische project ervan omvat een mate van economisch risico nemen en in het merendeel van de gevallen een minimumniveau aan betaalde arbeid. Dit is verre van evident; deze eerste dimensie herinnert eraan dat de volledige non-profitsector of het volledige verenigingsleven niet automatisch gelijk zijn aan de sociale economie.

2. Sociale dimensie;

De sociale onderneming schrijft in haar statuten een uitdrukkelijke doelstelling in van activiteiten en/of dienstverlening met sociaal oogmerk en besteedt een aanzienlijk aandeel van haar winst hieraan. Dit sociaal oogmerk vertaalt zich op verschillende manieren: de socioprofessionele inschakeling van kwetsbare doelgroepen, dienstverlening aan de gemeenschap in de ruime zin van het woord of aan haar leden (bijvoorbeeld in het geval van

---

² [Het Europese Netwerk EMES](#) dankt zijn naam aan zijn eerste onderzoeksprogramma naar de "émergence des entreprises sociales en Europe" (1996-2000).

coöperaties). Dit oogmerk primeert op het financiële oogmerk, dat beschouwd wordt als een middel en niet als een doel, wat een beperking van de winstverdeling impliceert. Gematigde loonspanning en integratie van de duurzaamheid van de productie- en consumptiewijze in de activiteit van de onderneming zijn twee andere kenmerken van deze dimensie.

3. Governancedimensie;

De sociale onderneming beschikt over een voldoende hoge mate van autonomie en een intern besluitvormingsproces dat niet gebaseerd is op het bezit van kapitaal, en heeft een participatieve dynamiek geïmplementeerd die rekening houdt met de verschillende betrokken partijen van de activiteit en/of dienstverlening. Met andere woorden, de sociale ondernemingen worden opgericht door groepen mensen op grond van een eigen project en ze worden gecontroleerd door die mensen. Het ideaal van de democratische beslissing (1 mens = 1 stem) vervangt de aandeelhoudersregel (1 aandeel = 1 stem). Binnen de onderneming is de besluitvorming van democratische aard en zijn de managementmethodes aangepast aan dit ideaal via verschillende aangepaste methodes. Concreet betekent dat bijvoorbeeld dat strategische investeringsbeslissingen gemaakt worden op basis van een sterke instemming door de werknemers.

De sociale ondernemingen zullen moeten voldoen aan een minimumaantal kenmerken om erkend te worden, en moeten overigens beschikken over een **instrument voor zelfevaluatie** van hun verwezenlijking van alle kenmerken.

3/ Vijf concrete hoofdlijnen

1. Hefbomen van economische financiering en begeleiding van ondernemers

De erkenning als sociale onderneming zal de deur openen naar verschillende steunmaatregelen van economische aard:

- Een subsidiepercentage vermeerderd met 10% bij de steun voor investeringen, opleiding of consultancy (stelsel van steunmaatregelen voor economische expansie). ;
- Een projectoproep voor innovatieve projecten ieder jaar, om de meest vernieuwende ondernemingsprojecten te ondersteunen en de sociale ondernemingen zuurstof te geven. Voortbordurend op het succes van de voorgaande editie, begint de projectoproep "[Steun voor vernieuwende sociale ondernemingen](#)" in 2017 aan zijn nieuwe editie met een half miljoen euro. In 2016 werd een tiental projecten ondersteund. De Regering verankert die structureel voor een meer beduidende gecumuleerde impact.
- Begeleiding bij het sociaal ondernemerschap binnen het toekomstige Brussels Agentschap voor de Ondersteuning van Bedrijven (BAOB) en adviesbureaus ondersteund voor hun werk (een democratisch bestuur beheren, een levensvatbaar businessmodel met sociaal oogmerk, enz.).
- Toegang tot financieringsproducten via Finance.brussels (leningen, kapitaal en garantie);

2. Versoepeling van de erkenningsprocedure

Met het oog op vereenvoudiging, het vermijden van verzuiling en het opvangen van alle Brusselse sociale ondernemingen, werden de concepten PIOW en IO grondig herzien door een uniek concept van "**sociale onderneming**", wat aanleiding geeft tot een eenvoudige erkenning.

In vergelijking met de oude maatregel, zal de nieuwe niet beperkt zijn tot bepaalde soorten ondernemingen. De doelstelling is dat elke onderneming (privé, openbaar of vereniging) zowel haar activiteiten als haar beheer kan positioneren ten opzichte van een economisch model met een sociale dimensie.

3. Steun voor tewerkstelling (met het oog op doorstroming en inschakeling)

Talrijke sociale ondernemingen creëren zowel jobs om personen in moeilijkheden toe te laten door te stromen naar de klassieke arbeidsmarkt (doorstromingsjobs) als langetermijnjobs voor personen die geen werk kunnen vinden op de klassieke arbeidsmarkt (inschakelingsjobs). Voor deze twee doelstellingen kunnen de sociale ondernemingen voortaan rekenen op de **gesubsidieerde jobs ontwikkeld in het kader van het toekomstige Brusselse "doelgroepenbeleid"**, met maatregelen zoals Activa, de toekomstige jobs in de sociale economie (fusie DSP en SINE) of de arbeidsplaatsen in toepassing van artikel 60 (met inbegrip van de zogenaamde "artikel 60 – sociale economie"-arbeidsplaatsen. De maatregel artikel 60 werd overigens verhoogd met 10 miljoen).

4. Stabilisering in de tijd van de financiering van de inschakelingsprogramma's (huidige PIOW's en IO's)

Wanneer de erkende sociale onderneming een specifiek inschakelingsprogramma ontwikkelt, zal ze, onder bepaalde voorwaarden, kunnen worden beschouwd als sociale inschakelingsonderneming en een daartoe geschikte financiering kunnen verkrijgen. Zoals het er nu voor staat, worden de huidige PIOW- en IO-ondernemingen beoogd door deze specifieke maatregel. Zo zullen de huidige PIOW's en IO's geherkwalificeerd worden als sociale inschakelingsonderneming.

In de toekomst zal dit soort inschakelingsprogramma gefinancierd blijven door het Brussels Gewest, dat een meerjarige stabiliteit zal geven aan de financiering van de projecten, rekening houdend met de nodige en beschikbare budgettaire middelen, maar ook een specifieke machtiging als sociale "inschakelingsonderneming", met naleving van de Europese regels inzake diensten van algemeen economisch belang (DAEB).

5. Terbeschikkingstelling van structuren voor steun aan de governance

De sociale ondernemingen zullen eveneens beschikken over een nieuwe **plaats van vertegenwoordiging, die de verscheidenheid zal weerspiegelen** van de sociale ondernemingen (via adviesbureau).

De operationele vertaling van deze politieke richtsnoeren is aan de gang. Vanaf deze week zullen werkgroepen bestaande uit het bestuur-kabinet-terreinctoren bijeenkomen om het toekomstige wettelijke kader te voeden. De hervorming is aan de gang en zal operationeel zijn vanaf 2018.

Conclusie

Anders ondernemen, een ondernemingsproject verankeren in een participatieve governancewijze door de medewerkers te integreren in het managementproces, rekening houden met het milieu: het zijn allemaal gedeelde doelstellingen van een groeiend aantal ondernemers, waarvoor het Brussels Gewest via deze hervorming voortaan een uitgebreide steun biedt.

"Is mijn economisch instrument levensvatbaar? Welke impact heeft mijn activiteit op mijn directe omgeving? Hoe en met wie kan ik mijn sterktes delen en nieuwe activiteiten ontwikkelen?" De toegang van sociale ondernemingen tot alle instrumenten voor begeleiding, huisvesting en financiering waarover het Brussels Gewest beschikt vereenvoudigen zal het onder meer mogelijk maken gunstige omstandigheden te creëren voor de ontwikkeling van deze economische modellen. Op heden zou slechts een op de drie Belgen al gehoord hebben van sociale economie³. Een sociale dimensie opnemen in de "klassieke" economie vormt een onbetwistbare opportuniteit voor het Brusselse sociaaleconomische weefsel, zowel in termen van tewerkstelling als van inspelen op de actuele economische uitdagingen.

De oprichting van een Adviesraad voor sociaal ondernemerschap zal tot slot de sociale ondernemer die de sprong waagt toelaten om, in elke levenscyclus van zijn project, te kunnen bogen op adviezen van experts en de terbeschikkingstelling van evaluatietools. Ondernemingen ondersteunen in hun evolutie is een van de prioritaire doelstellingen van de "Small Business Act" die minister Didier Gosuin opstartte. Dit eerste Brusselse kmo-plan, dat goedgekeurd werd in 2016, beoogt de ondernemingen te ondersteunen in hun verscheidenheid. Het sociale ondernemerschap vormt in dat opzicht geen uitzondering. Integendeel, het nieuwe kader dat de Brusselse Regering binnenkort zal bieden aan de sociale economie, vormt voor Brusselse kmo's de opportuniteit om een sociale meerwaarde te geven aan hun activiteit, ook al is die nu nog niet expliciet geuit of neemt ze nog maar de vorm aan van een wens.

---

³ Bron: "baromètre des entreprises sociales en Belgique", Académie des entrepreneurs sociaux (HEC-Ulg Liège), 2016.

Verscheidene voorbeelden van Brusselse sociale ondernemingen

Een greep uit de sociale ondernemingen: startups, sociale ondernemingen die diversifiëren, groeiende ondernemingen op Brusselse of Europese schaal

1) De startup: **BEES coop** (Distributie)

BEES coop (wat staat voor Brusselse, ecologische, economische en sociale coöperatie) is de eerste participatieve supermarkt in Brussel. De doelstelling: een alternatief bieden voor de klassieke distributie gebaseerd op de actieve participatie van de leden aan de werking van de winkel.

Informatie: <http://bees-coop.be/>

2) De inschakelingsonderneming die diversifieert: **Casanovo** (Bouw)

Casanovo is een vzw die al 15 jaar actief is in de sector van de sociale economie. De organisatie behartigt een dubbele opdracht: de socio-professionele inschakeling van personen in moeilijkheden op de arbeidsmarkt en de verbetering van het levenskader in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, in het bijzonder in de achtergestelde wijken. De arbeiders worden omkaderd en opgeleid op bouwplaatsen. Ze volgen ook opleidingen in verband met hun beroepsproject.

Informatie: <http://www.casablanca.be>

3) De groeiende onderneming die weldra misschien de grootste Europese coöperatie wordt: SMart.

De in Brussel gevestigde vennootschap SMart telt tienduizenden klanten die via haar diensten factureren. Haar winstmarges werden systematisch geherinvesteerd in de ontwikkeling van nieuwe diensten, wat een aanzienlijke groei van de onderneming in Europa mogelijk maakte. In 2016 werd SMart omgevormd tot coöperatie naar aanleiding van een interne denkoefening van meer dan een jaar. Haar klanten staan vanaf morgen dus aan het roer van hun onderneming, en zullen erin investeren via aandelen. Duizenden leden zijn al vennoot geworden. Op grond van haar klantenbasis in België en Europa lijkt het erop dat ze binnen enkele jaren de grootste Europese coöperatie wordt. In aantal werknemers heeft de in Baskenland gevestigde coöperatie Mondragon momenteel de bovenhand, met bijna 75.000 werknemers in haar verschillende dochterondernemingen.

The logo for SMart, featuring the word "SMart" in a bold, red, sans-serif font. The letter "S" is significantly larger than the other letters and has a small dot above it.

Deze steekproef is beperkt. We kunnen in Brussel nog meer voorbeelden vermelden:

- **8Infini** (bedrijf dat zich bezighoudt met het archiveren en scannen van digitale documenten, dat samenwerkt met de Sony-groep. In 2013 werden er 30 jobs gecreëerd)
- **"La Ferme Nos Pilifs"** (de beschutte werkplaatsen tellen 1.500 laaggeschoolden die werkzoekend zouden zijn zonder de sociale economie van inschakeling van personen met een beperking)